Graiurile aromânei actuale în perspectivă spaţială (pe baza atlaselor lingvistice)

Nicolae SARAMANDU
Manuela NEVACI

Studiile recente de geografie lingvistică privind aromâna, meglenoromâna şi istroromâna[1] oferă date importante asupra structurii actuale a dialectelor româneşti din Peninsula Balcanică, precum şi asupra contactului cu limbile balcanice.

Prezentăm în lucrarea de faţă o perspectivă spaţială asupra aromânei pe baza unor lucrări de geografie lingvistică. Aşa cum observa Eqrem Çabej, aromâna ocupă o „poziţie centrală", din punct de vedere geografic, în Peninsula Balcanică, poziţie care explică multiplele sale raporturi cu limbile balcanice: „Poziţia – din punct de vedere geografic – centrală a aromânei în Peninsula Balcanică a făcut ca această ramură a românei să aibă, în urma convieţuirii seculare a aromânilor cu popoarele vecine, diverse raporturi cu limbile vorbite de aceste popoare"[2].

Gustav Weigand, cel dintâi învăţat care a studiat aromâna pe baza unui material dialectal cules direct de pe teren, nu a alcătuit un atlas lingvistic pentru aromână, aşa cum a făcut pentru dacoromână. Textele publicate de G. Weigand ilustrează, parţial, graiuri aromâneşti din Bulgaria, Albania, Grecia (muntele Olimp) şi din actuala R. Macedonia[3]; zone dialectale întinse, în special din Grecia şi Albania, au rămas, însă, necercetate. Din aceste motive, repartiţia dialectală a aromânei pe zone geografice – *nord*, *sud*, *centru* –, propusă de Gustav Weigand[4], deşi a fost preluată ulterior de specialişti (printre care Theodor Capidan şi Tache Papahagi), nu poate fi acceptată înainte de a fi cercetate zonele neanchetate[5].

---

[1] În ceea ce priveşte meglenoromâna şi istroromâna, pot fi consultate următoarele atlase lingvistice publicate în ultima vreme: Beate Wild, *Meglenorumänischer Sprachatlas*, Hamburg, 1983 (cf. recenzia lui Nicolae Saramandu, în „Studii şi cercetări lingvistice", XXXVII, 1986, nr. 1, p. 71-74, republicată în volumul *Studii aromâne şi meglenoromâne*, Constanţa, 2003, p. 141-146); Radu Flora, *Micul atlas al graiurilor istroromâne* (*MALGI*), ediţie îngrijită de Bogdan Marinescu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2003; Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul Lingvistic Istroromân. Atlante Linguistico Istrorumeno*, Pola, 2002, 2004 (două volume).

[2] Eqrem Çabej, *Zur aromunischen Wortforschung*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XXVII, 1976, 1, p. 3.

[3] În ceea ce priveşte notaţia fonetică, textele culese de G. Weigand conţin unele inexactităţi, la care se adaugă, uneori, neînţelegerea sensului cuvintelor. O serie de greşeli care apar în lucrările lui G. Weigand au fost semnalate de Th. Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân*, Bucureşti, 1932, p. 102-133.

[4] Cf. Gustav Weigand, *Die Sprache der Olympo-Walachen*, Leipzig, 1888, p. 5-7; *Die Aromunen*, II, Leipzig, 1894, p. 341-362.

[5] Repartiţia dialectală propusă de Gustav Weigand a fost respinsă de Pericle Papahagi, *Scriitori aromâni în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1909, p. 318: „Mă ridic în contra întrebuinţării terminilor de: nord, sud, centru, de cari se serveşte mai cu samă Weigand, când vrea să arate locul unde se aud anumite particularităţi din graiul aromân; şi aceasta o fac din pricină că aromânii, atât în trecut cât şi în timpul de faţă, au fost şi sunt amestecaţi, trăind laolaltă la nord, sud sau centru, aromâni din diferite ramuri, din

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

Ulterior, cunoştinţele despre aromână şi despre diversitatea sa dialectală s-au amplificat în mod simţitor, în special prin contribuţiile unor învăţaţi de origine aromână, ca Pericle Papahagi[6], Theodor Capidan[7], Tache Papahagi[8], Matilda Caragiu Marioţeanu[9] şi Nicolae Saramandu[10]. Prin operele lor – culegeri şi ediţii de texte, lucrări lexicografice, studii dialectale, cercetări de gramatică istorică şi descriptivă – cunoaşterea ştiinţifică a aromânei a marcat un evident salt calitativ. Deşi materialul dialectal cules sau valorificat de aceşti autori nu reprezintă, în egală măsură, diversele graiuri ale aromânei, el completează şi îmbogăţeşte în mod considerabil pe cel publicat anterior.

Primele cercetări propriu-zise de geografie lingvistică au fost efectuate înainte de al doilea război mondial: este vorba de anchetele pentru *Atlasul lingvistic român* (ALR) făcute de Sever Pop şi Theodor Capidan la aromânii din Dobrogea, care veniseră de curând din diferite ţări balcanice: Bulgaria, Grecia, Albania, fosta Macedonie sârbească (actuala R. Macedonia)[11]. Numărul localităţilor anchetate – şase – este, însă, prea mic şi repartiţia pe graiuri prea inegală[12] pentru a permite obţinerea unei imagini adecvate asupra structurii dialectale a aromânei[13].

După al doilea război mondial, cercetările la aromânii din Dobrogea au fost reluate de Nicolae Saramandu, care a efectuat anchete cu chestionarul *Noului Atlas lingvistic român* (NALR) în 19 localităţi şi a înregistrat texte pe bandă de magnetofon în 22 de localităţi. Materialul dialectal cules cu acest prilej, care a fost parţial valorificat în studii[14], nu a fost încă publicat. Unele cercetări au fost consacrate influenţei dacoromânei asupra aromânei vorbite în România[15].

---

deosebite *fari*, cum se zice în graiul lor. Cele mai apte numiri în această privinţă ar fi desemnarea lor după denumirile locale, ce obişnuiesc ei înşişi să şi le dea, cum deja cu un secol înainte făcea G. Roja".

[6] Per. Papahagi, *Basme aromâne şi glosar*, Bucureşti, 1905; *Scriitori aromâni în secolul al XVIII-lea*, Bucureşti, 1909.

[7] Th. Capidan, *Fărşeroţii. Studiu lingvistic asupra Românilor din Albania*, Bucureşti, 1931; *Aromânii. Dialectul aromân*, Bucureşti, 1932.

[8] Tache Papahagi, *Antologie aromânească*, Bucureşti, 1922; *Aromânii. Grai, folklor, etnografie* (curs litografiat), Bucureşti, 1932; *Dicţionarul dialectului aromân, general şi etimologic*, Bucureşti, 1963 (ediţia a doua augmentată, Bucureşti, 1974).

[9] Matilda Caragiu Marioţeanu, *Fono-morfologie aromână. Studiu de dialectologie structurală*, Bucureşti, 1968; eadem (ed.), *Liturghier aromânesc. Un manuscris anonim inedit*, Bucureşti, 1962; eadem, *Dicţionar aromân (macedo-vlah). DIARO*, vol. I (A – D), Bucureşti, 1997.

[10] Nicolae Saramandu, *Cercetări asupra aromânei vorbite în Dobrogea*, Bucureşti, 1972; idem, *Folclor aromân grămostean*, Bucureşti, 1982 (în colaborare cu Nicolae G. Caraiani); idem, *Studii aromâne şi meglenoromâne*, Constanţa, 2003.

[11] Cf. *ALR s.n.*, I, Bucureşti, 1956, h. 1: „Au fost anchetaţi şi informatori care vorbeau dialectele istroromân, aromân şi meglenoromân. Ancheta pentru dialectul istroromân a fost făcută în Istria, iar pentru cel aromân şi meglenoromân au fost anchetaţi colonişti aşezaţi pe teritoriul României".

[12] În anchetele pentru *ALR I*, efectuate de Sever Pop, sunt reprezentate următoarele cinci localităţi din sudul Dunării: Giumaia de Sus (Bulgaria) – pentru grămosteni, Perivoli, Selia de Jos şi Avdela (Grecia) – pentru pindeni, Pleasa (Albania) – pentru fărşeroţi. Pentru *ALR II*, Theodor Capidan a făcut o anchetă la aromânii grămosteni originari din Peştera (Bulgaria).

[13] Folosind un chestionar de 358 de întrebări, Al. Rosetti a făcut în anii 1927 şi 1928 două anchete la aromânii din Dobrogea care veniseră de curând din Albania; cf. Al. Rosetti, *Cercetări asupra graiului românilor din Albania*, Bucureşti, 1930 (extras din *Grai şi suflet*, IV).

[14] Cf. Nicolae Saramandu, *Sur l'aroumain parlé en Dobroudja*, în *Actes du XII*ème *Congrès international de linguistique et philologie romanes*, II, Bucureşti, 1971, p. 1353-1356; Nicolae Saramandu, *Cercetări asupra aromânei vorbite în Dobrogea*, Bucureşti, 1972 ; *Die Aromunen in der Dobrudscha und*

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

În ceea ce privește informațiile despre aromâna vorbită în țările balcanice, situația se prezintă diferit. Emil Petrovici şi Petru Neiescu au întreprins cercetări la aromânii din R. Macedonia şi din Albania[16]. Nicolae Saramandu a efectuat anchete de teren la aromânii din toate țările balcanice unde ei se găsesc în prezent: Albania, Republica Macedonia, Grecia, Bulgaria.

Un colectiv de romaniști germani, coordonat de Wolfgang Dahmen şi Johannes Kramer, au cules material dialectal de la aromânii din Grecia şi R. Macedonia. Aceşti din urmă doi autori au realizat şi primul atlas al aromânei[17], *Aromunischer Sprachatlas. Atlasul lingvistic aromân (ALiA)*[18]. Atlasul conține 400 hărți (vol. I: 200 hărți; vol. II: 200 hărți), pentru elaborarea lui folosindu-se *Primul Chestionar* al *Atlasului limbilor Europei (ALE)*[19]. *ALiA* este un atlas lexical, dar se pt urmări pe el şi unele fenomene de ordin fonetic şi chiar morfologic. În *ALiA* sunt reprezentate 94 de localități: 3 în R. Macedonia şi 91 în Grecia. Este o rețea deasă pentru Grecia, dar insuficientă pentru R. Macedonia. Din rețeaua de anchetă lipseşte Albania şi, de asemenea, sud-vestul Bulgariei (graiurile din Munții Rodopi, Rila şi Pirin). Din cele 91 localități din Grecia, 41 se găsesc în masivul muntos al Pindului: 19 în Tesalia, 17 în Epir, 5 în Macedonia. Situația dialectală este diversă. Chiar cele 3 localități anchetate în R. Macedonia aparțin unor graiuri diferite: Târnova (grămosteni), Nijopole (fărşeroți), Molovişte (grai aparte). Şi în Grecia este dificilă o delimitare geografică a graiurilor. În Epir, în zona montană, se găsesc pindeni şi fărşeroți (puțini), iar pe litoral întâlnim fărşeroți (în aşezări de iernat). În Macedonia se găsesc grămosteni, pindeni şi fărşeroți, iar în Tesalia, pindeni şi fărşeroți (în aşezări de iernat).

Pe baza anchetelor efectuate în cinci călătorii de studii în anii 1959, 1960, 1962, 1964 şi 1967, Petru Neiescu a elaborat *Micul atlas al dialectului aromân din Albania şi din fosta Republică Iugoslavă Macedonia* (Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997). Atlasul are 212 hărți urmate de note şi se încheie cu imagini ce relevă aspecte etnografice aromâneşti. Rețeaua de anchetă cuprinde 12 localități, dintre care şapte în Albania (Tirana, Stan Carbunara, Poian, Shqepur, Corcea, Pleasa de Sus, Bilişti) şi cinci

ihre Mundart, in *Dacoromania*. *Jahrbuch für östliche Latinität*, Freiburg / München, III, 1975-1976, p. 185-196 (republicat, în traducere românească, în *Studii aromâne şi meglenoromâne*, Constanța, 2003, p. 11-32).

[15] Cf. Matilda Caragiu-Marioțeanu, *Influența dacoromână asupra graiului unei familii aromâne din R. P. R.*, în *Fonetică şi dialectologie*, I, 1958, p. 79-111 (republicat în *Fono-morfologie aromână*, Bucureşti, 1968, p. 186-215); chestiunea a fost abordată, sub alt aspect, de Nicolae Saramandu, *Influență a dacoromânei sau evoluție paralelă în aromâna din Dobrogea?*, în „Cercetări de lingvistică", XXIII, 1978, 1, p. 43-45 (republicat în *Studii aromâne şi meglenoromâne*, Constanța, 2003, p. 33-35).

[16] Petru Neiescu, *Cercetări dialectale la românii din sudul Dunării*, în „Cercetări de lingvistică", X, 1965, p. 31-35; Nicolae Saramandu, *Considerații asupra sistemului fonologic al graiului aromânesc din Cruşova-Macedonia (R.S.F. Iugoslavia)*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XXI, 1970, p. 465-471. Despre aromânii din R. Macedonia s-au scris şi unele lucrări locale, cf. Jovan Trifunoski, *Cincarska naselja u Makedoniji*, în „Geografski horizont", V, Zagreb, 1959, p. 21-27; Jovan Trifunoski, *Die Aromunen in Mazedonien*, în „Balcanica", II, 1971, p. 337-347.

[17] Proiectul atlasului a fost elaborat în colaborare cu Nicolae Saramandu: Johannes Kramer, Nicolae Saramandu, *Atlasul lingvistic aromân (ALiA). Proiect*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XXX, 1979, 2, p. 157-161 (republicat în: Nicolae Saramandu, *Studii aromâne şi meglenoromâne*, Constanța, 2003, p. 71-76).

[18] Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Aromunischer Sprachatlas*. *Atlasul lingvistic aromân (AliA*), vol. I, Hamburg, 1985; vol II, Veitschhöcheim bei Würzburg, 1994.

[19] A. Weijnen (ed.), *Atlas Linguarum Europae (ALE). Premier questionnaire,* Nimègue, 1973.

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

în R. Macedonia (Beala de Jos, Molovişte, Gropeş, Târnova, Cruşova). Chestionarul folosit a fost întocmit pe baza chestionarelor ALR I şi ALR II.

Atlasul lingvistic al aromânei (ALAR) de Nicolae Saramandu are 40 puncte de anchetă în Bulgaria, R. Macedonia, Grecia, Albania şi peste 2000 de hărți în curs de elaborare. În localitățile în care s-au efectuat anchete cu chestionar s-au făcut şi înregistrări de texte dialectale. Ele au fost transcrise în vederea publicării unor volume de texte dialectale aromâneşti, care vor completa materialul lingvistic cuprins în atlas. Autorul a folosit *Chestionarul Noului Atlas lingvistic român* (2546 întrebări), fapt care permite comparația cu atlasele dacoromânei.

Cele 40 de localități anchetate se repartizează astfel: 17 în Grecia, 9 în R. Macedonia, 8 în Bulgaria şi 6 în Albania. Pe graiuri situația este următoarea:

a) graiul grămostean: 14 localități (8 în Bulgaria, 4 în R. Macedonia, 2 în Grecia);
b) graiul pindean: 11 localități (în Grecia);
c) graiul fărşerot: 8 localități (4 în Albania, 2 în Grecia, 2 în R. Macedonia);
d) graiul moscopolean: 4 localități (2 în Albania, 2 în Grecia);
e) graiul din Gopeş şi Molovişte: 2 localități (R. Macedonia);
f) graiul din Beala de Sus - Beala de Jos: 1 localitate (R. Macedonia).

În *ALAR* sunt reprezentate toate graiurile aromâneşti. Este vorba de cele patru grupuri care formează arii mai extinse – *grămostean*, *pindean*, *fărşerot*, *moscopolean* – la care se adaugă grupurile izolate *Gopeş-Molovişte* şi *Beala de Sus - Beala de Jos*[20].

Analizând cele trei atlase ale aromânei, Dahmen/Kramer (*ALiA*), Neiescu şi Saramandu (*ALAR*), constatăm că unele localități apar în toate cele trei anchete: Molovişte, Târnova (R. Macedonia), altele apar la Neiescu şi în *ALAR*: Cruşova, Gopeş, Beala de Sus (R. Macedonia), Pleasa, Corcea (Albania), sau în *ALiA* şi în *ALAR*: Nijopole (R. Macedonia), Livezi, Gramaticova, Veria, Xirolivad, Vlahoclisura, Palioseli, Samarina, Avdela, Perivoli, Turia, Metsovo, Giurgea (Grecia).

În cele trei rețele s-au realizat anchete în peste 120 de localități. *ALiA* prezintă rețeaua cea mai deasă, iar *ALAR* are cel mai dezvoltat chestionar.

Urmărind rețeaua de anchetă, în cele trei atlase ale aromânei, observăm că:

– Dahmen/Kramer (*ALiA)* dispune de 94 puncte de anchetă (91 în Grecia, 3 în R. Macedonia), cu 400 hărți;

– *Neiescu* prezintă 12 puncte de anchetă (7 în Albania, 5 în R. Macedonia), cu 212 hărți;

– Saramandu (*ALAR*) are 40 localități anchetate, cu peste 2000 de hărți (în curs de elaborare).

Pe baza celor trei atlase – *ALiA*, *Neiescu*, *ALAR* – se pot delimita şi caracteriza graiurile aromânei.

Pentru localitățile anchetate există informații privind apartenența vorbitorilor aromâni la un anumit grup numai la Nicolae Saramandu în *ALAR*. Pe baza anchetelor de teren la aromânii din Dobrogea, Nicolae Saramandu a prezentat particularitățile fonetice ale celor patru mari grupuri de graiuri: *grămostean*, *fărşerot*, *pindean*, *moscopolean*[21].

[20] Un grup izolat îl constituie şi graiul din Olimp, care ține, însă, de *graiul pindean*. În cele două localități din Olimp – Livadi Olimpou şi Kokkinopilos – Nicolae Saramandu a înregistrat texte dialectale, fără să efectueze anchete în chestionar.

[21] Cf. Nicolae Saramandu, *Cercetări asupra aromânei vorbite în Dobrogea. Fonetică. Observații asupra sistemului fonologic*, Bucureşti, 1972..

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

O situație specială prezintă *graiurile din Pind*. Pindul este unul din ținuturile de origine ale aromânilor, aşa cum rezultă din sursele istorice[22]. Această constatare se verifică lingvistic.

Pindul nu este unitar din punct de vedere dialectal. Acest lucru reiese clar din *ALiA* (Dahmen/Kramer) şi din *ALAR* (Saramandu), care au puncte de anchetă în Grecia. Se confirmă, astfel, un principiu al geografiei lingvistice: ținuturile originare sunt fărâmițate dialectal. În Pind se păstrează unele forme latineşti care nu mai apar în celelalte graiuri.

Ilustrăm situația *graiului pindean* cu câteva hărți lexicale realizate pe baza *ALiA şi ALAR ms.* (vezi hărțile 1-3).

A) *Lexicale*

ALiA I întrebarea 3: „apune (soarele)"

- *apúni* (< lat. *apponere*): partea muntoasă a Tesaliei (văile râurilor Aspropotam şi Pinios);
- *ascápită* (< lat. **excapitare*): în restul graiurilor;

ALiA I întrebarea 35: „floare"

- *fl¤áre* (< lat. *flos, florem*): aceeaşi arie;
- *lilíče* (cf. alb. *lule* 'floare' + suf. *-iče*), *lulúdă* (< gr. *8≅Λ8≅β*4*): în restul graiurilor;

ALiA I întrebarea 59: „pară"

- *perŭ* (< lat. *pĭrus*): aceeaşi arie;
- *górțu* (cf. sl *gora* 'pădure' + suf. *-(i)țŭ*): grămosteni, *dárdă* (< alb. *dardhë*): fărşeroți;

ALiA II întrebarea 208: „răcit"

- *frigurát* (derivat de la *frig* < lat. < *frigus*): ținutul Pindului;
- *arcurát* (< lat. **recor*, *-orem*), *arățít* (derivat de la *aráțe* < lat. *recens*): în restul graiurilor;

ALAR ms. harta 52 şi *ALiA* I întrebarea 185: „sprânceană"

- *'÷ánă* (< lat. **genna*, *gena*): ținutul Pindului;
- *sufrânț÷á©ă* (< lat. **sub-fronticella*): în restul graiurilor;

ALAR ms. harta 62 şi *ALiA* I întrebarea 135: „față" 'visage'

- *fáță* (< lat. *facia*): ținutul Pindului;
- *prósupŭ* (< gr. *BΔ ≅TB≅<)*, *suráti* (< tc. *suret*, cf. şi alb. *surrat*): în restul graiurilor.

Există şi situația inversă, în care termeni latineşti sau formații lexicale având la bază termeni latineşti se păstrează în restul graiurilor, fiind înlocuiți în graiul pindean de împrumuturi din alte limbi (vezi harta 4).

ALAR ms. harta 2: „creştetul capului"

- *cr÷áşticŭ* (derivat de la *creşte* < lat. *crescere*): restul graiurilor;
- *câr*ĉ*iĺí©* (cf. alb. *gërc* 'vârf', apud DDA): graiul pindean;

ALAR ms. harta 61: „surzesc" (ind. prez. 1 sg.)

- *sur'ă̆scu*(< lat. **surdire*): fărşeroți (Albania, R. Macedonia), grămosteni;
- *cufuséscu*(< gr.*6≅ΛNΞ<T*): fărşeroți (Grecia), pindeni.

[22] Cf. Nicolae Saramandu, *Romanitatea orientală*, Bucureşti, 2004, p. 62-73.

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

Ca arie conservatoare, Pindul (partea muntoasă a Tesaliei) se delimitează şi pe baza unor fenomene fonetice (vezi harta 5):

ALiA I întrebarea 79: „ceapă" (< lat. *caepa*)

- *ĉápă*: partea muntoasă a Tesaliei;
- *ţeapă*: în restul graiurilor;

ALiA I întrebarea 171: „picior" (< lat. *petiolus*)

- *ќiĉór*: partea muntoasă a Tesaliei;
- *ĉiĉór* (asimilare), cu varianta *ĉor*: în restul graiurilor.

Unele hărţi lexicale din atlase permit delimitarea *graiului fărşerot* (vezi harta 6):

ALiA I întrebarea 17: „curcubeu"

- *be©*[23] (trunchiere de la *curcubé©*): graiul fărşerot;
- *curcube©* (< **curcus* [= *circus*] + *bibit*): restul graiurilor;

ALiA I întrebarea 40: „copac"

- *¤árburi* (< lat.*arbor*, *-orem*): graiul fărşerot;
- *pom* (< lat. *pomus*), *lémnu* (< lat. *lignum*): celelalte graiuri;

ALiA I întrebarea 42: „creangă"

- *d÷ágă* (< alb. *degë*): graiul fărşerot;
- *lumáќi* (cf. gr. *δ≅Λ:ς64*, alb. *lumak*), *clunári* (neatestat DDA): celelalte graiuri.

Tot aşa, se delimitează *graiul grămostean*:

ALiA II întrebarea 204: „a ridica"

- *mutŭ* (< lat. *mutare*): graiul grămostean;
- *scolŭ* (< lat. **excubulare*): restul graiurilor.

Pe baza atlaselor poate fi caracterizat, de asemenea, *graiul din Gopeş şi Molovişte*:

ALiA I întrebarea 91, *Neiescu* harta 191, *ALAR ms.*: „cățea" (< lat. *catella*)

- *cățQá*: graiul din Gopeş şi Molovişte[24];
- *cățá©ă*: restul graiurilor.

Există în cele trei atlase numeroase alte hărţi – lexicale, fonetice, morfologice, semantice – pe baza cărora pot fi delimitate şi caracterizate graiurile aromânei:

ALiA II întrebarea 206: „vindecă"

- *sân÷á'ă* (< lat. *sanare*): graiul din Pind;
- *víndică* (< lat. *vindicare*), *yitrips÷áşte* (< gr. *.:αϑΔ,βΤ*): restul graiurilor;

ALiA I întrebarea 96 şi *Neiescu* harta 15: „pisică"

- *písă* (cf. alb. *pisë*): pindeni (parțial);
- *cătuşă* (< lat. *catta* + suf. *-uşă*): pindeni, grămosteni;
- *máță* (cf. alb. *mace*): fărşeroți, grămosteni.

Din prezentarea noastră rezultă importanța dialectelor româneşti sud-dunărene atât pentru istoria limbii române, cât şi pentru studierea interferențelor lingvistice balcanice. Atlasele publicate (*ALiA, Neiescu*) şi, îndeosebi, *ALAR ms.*, elaborat de Nicolae Saramandu, permit, pentru prima oară, delimitarea spațială a graiurilor aromânei,

[23] Termen neatestat în DDA.

[24] Tot aşa: *măs˜¤á* 'măsea', *st˜¤a* 'stea'; cf. Nicolae Saramandu, *Arom. st˜¤a* (*st˜ª*) [stea] *şi evoluția lat.-*ll- *în limba română*, în „Studii şi cercetări lingvistice", XLI, 1990, nr. 5-6, p. 429-431 (republicat în *Romanitatea orientală*, Bucureşti, 2004, p. 262-264).

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

repartiția lor geografică, fapt care nu rezulta din lucrările anterioare de dialectologie. Acesta este un progres important din perspectiva geografiei lingvistice.

Prin cercetările de teren efectuate în Peninsula Balcanică în ultimele decenii de către lingvişti, atât români cât şi străini, dispunem în prezent de lucrări de geografie lingvistică pentru toate dialectele româneşti sud-dunărene, care se adaugă celor elaborate pentru dacoromână.

Abrevieri

ALAR ms. – Nicolae Saramandu, *Altasul lingvistic aromân* (manuscris).

ALiA – Wolfgang Dahmen şi Johannes Kramer, *Aromunischer Sprachatlas*. *Atlasul lingvistic aromân (ALiA*), vol. I., Helmut Buske Verlag, Hamburg, 1985; vol. II, Wissenschaftlicher Verlag A. Lehman, Veitschhöcheim bei Würzburg, 1994.

DDA – Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân, general şi etimologic*, Bucureşti, 1963 (ediția a doua augmentată, Bucureşti, 1974).

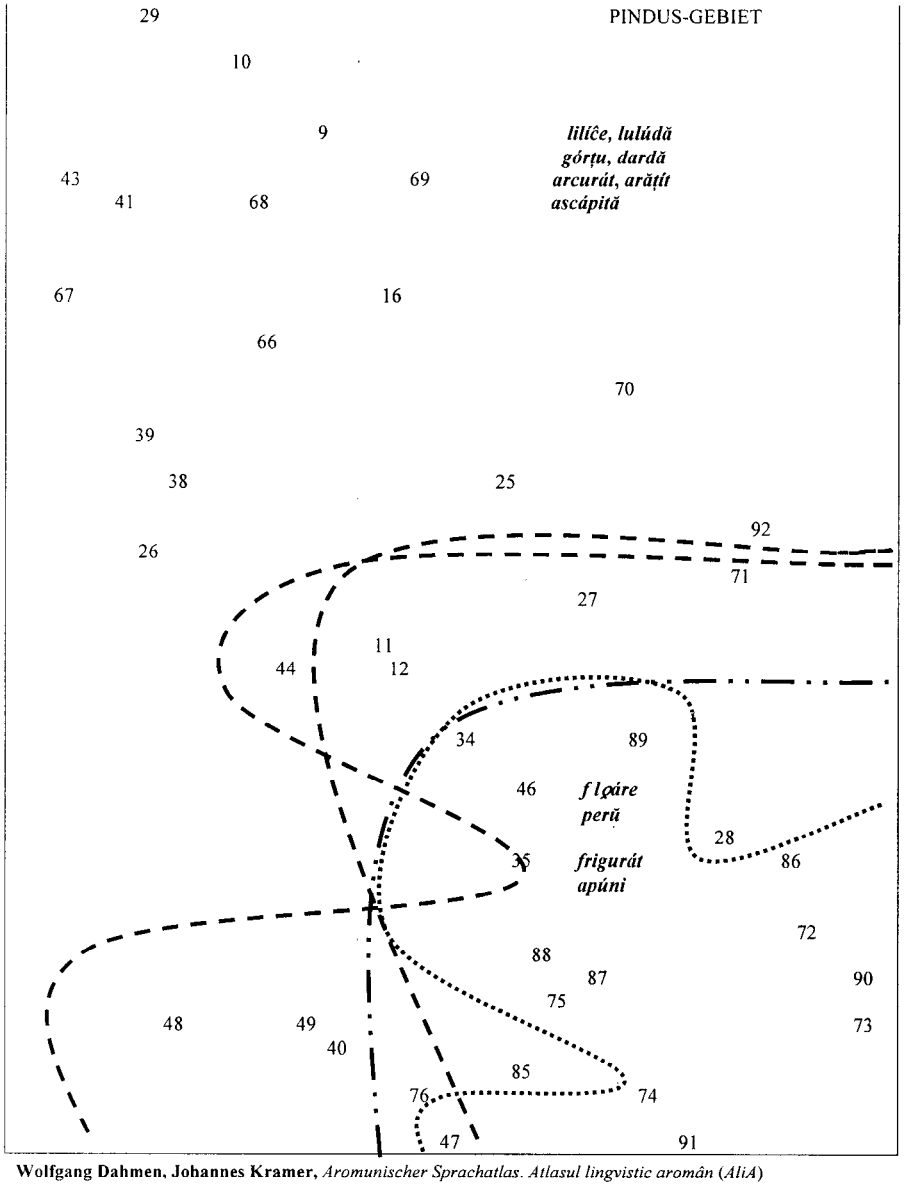
Neiescu – Petru Neiescu, *Mic atlas al dialectului aromân din Albania şi din fosta Republică Iugoslavă Macedonia*, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1997.

The Aromanian Dialects From The Spatial Perspective

The latest studies of linguistic geography regarding Aromanian, Megleno-Romanian and Istro-Romanian provide important data on the present structure of the Romanian dialects of the Balkan Peninsula, as well as on the contact with the Balkan languages. In this paper we will be particularly dealing with Aromanian as having a central position from the geographical viewpoint in the Balkan Peninsula.

The Aromanian dialects have been studied so far by Gustav Weigand, Pericle Papahagi, Theodor Capidan, Tache Papahagi, Matilda Caragiu Marioțeanu, Nicolae Saramandu, Petru Neiescu, Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer etc. From the point of view of the linguistic geography, the results were materialized in linguistic atlases by Petru Neiescu, Wolfgang Dahmen/Johannes Kramer and Nicolae Saramandu (*The Aromanian Linguistic Atlas* is to be published).

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

9 Smixi
10 Samarina
11 Metsovo
12 Anilion
16 Perivoli
25 Milea
26 Greveniti
27 Malakassi
28 Kastanea
29 Furca
34 Haliki
35 Katafiton
38 Flamburari
39 Elatohori
40 Kalaviti
41 Armata
43 Pades
44 Votonosi
46 Anthousa
47 Gardiki
48 Paliohori
49 Sirakou
66 Vovoussa
67 Iliohori
68 Distraton
69 Avdela
70 Turia
71Panayía
72 Kleinon
73 Hrisomilea
74 Desi
75 Polithea
76 Matsouki
85 Giurgea
86 Amarandos
87 Kranea
88 Kalliros
89 Stefanion
90 Glikomilea
91 Pirra
92 Koridálos

Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Aromunischer Sprachatlas. Atlasul lingvistic aromân* (*AliA*)

Question

35: *flǫare*
59 : *perŭ*
208: *frigurát*
3: *apúni*

Map 1

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

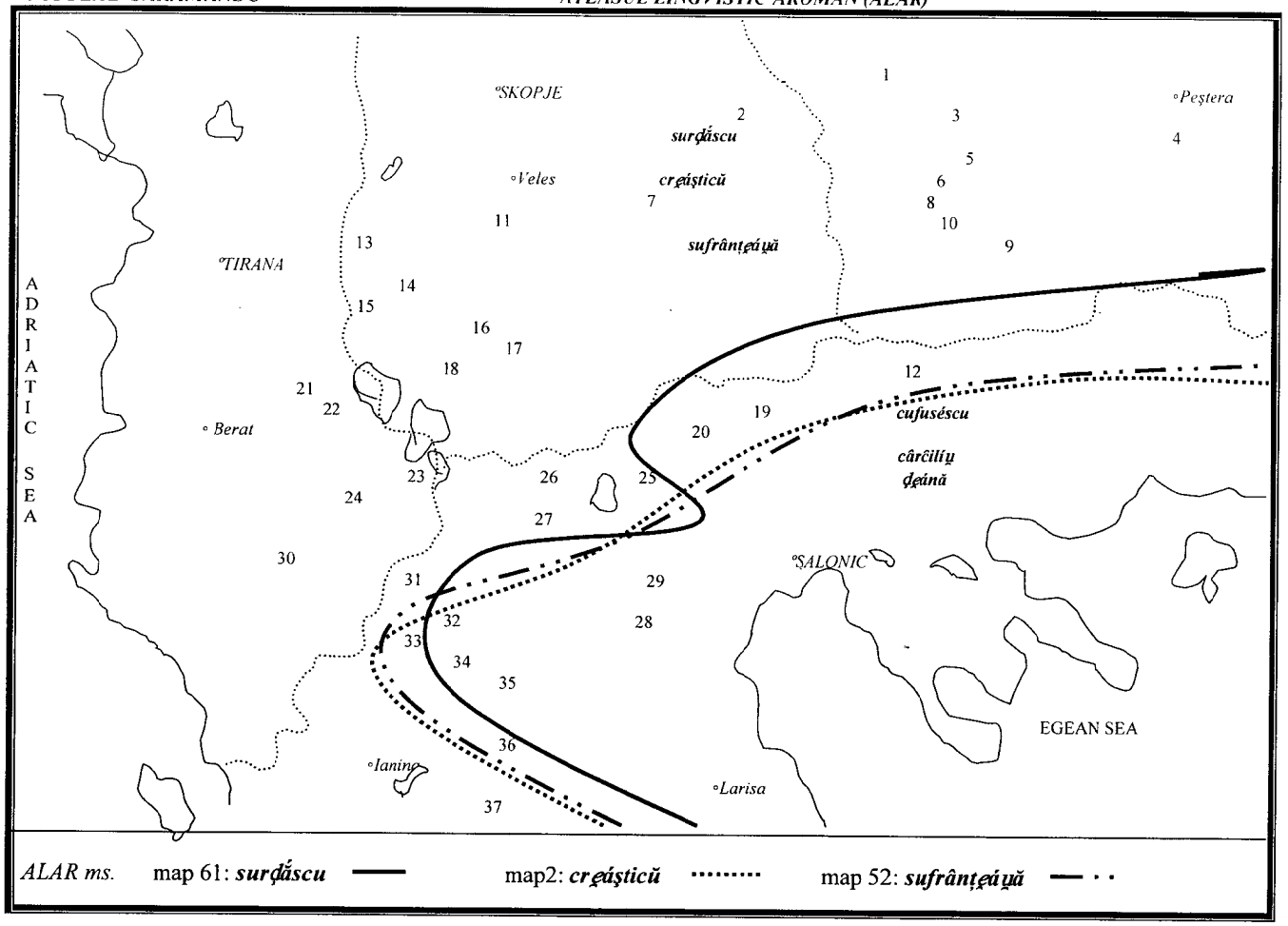
Nicolae Saramandu, *Atlasul lingvistic aromân (ALAR)*
Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Aromunischer Sprachatlas. Atlasul lingvistic aromân (ALiA)*
ALAR ms. map 52 și *ALiA* I question 185: ***sufrâmțeiță***
Map 2

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

ALAR ms. map 62: ***fâţâ***

Map 3

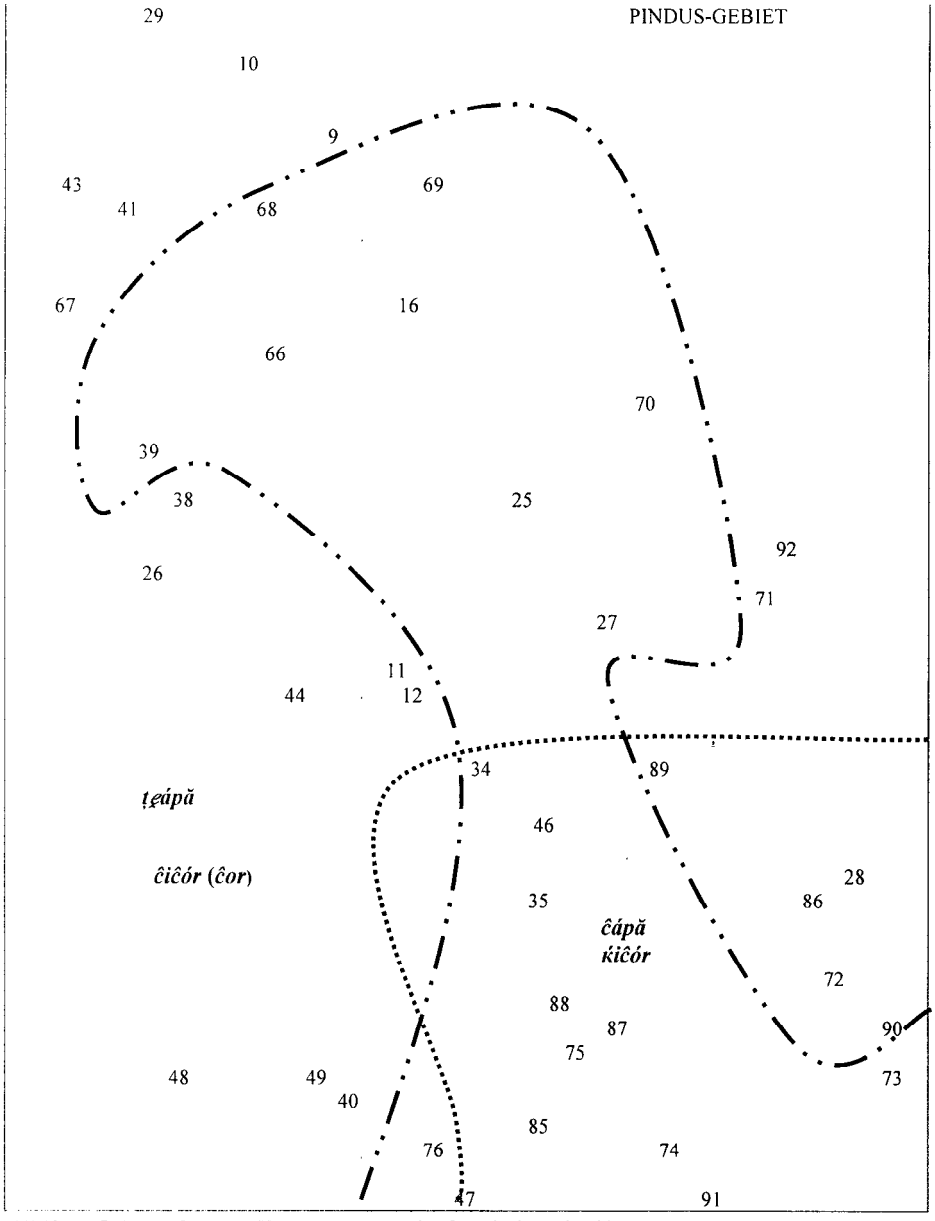
BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

1 Blagoevgrad
2 Coceani
3 Razlog
4 Batac
5 Bachița
6 Bojdova
7 Ubovo
8 Șatra
9 Papaceair
10 Lopova
11 Cruşova
12 Poroi de Sus
13 Beala de Sus
14 Beala de Jos
15 Gopeş
16 Moloviște
17 Târnova
18 Nijopole
19 Livezi
20 Paticina
21 Nicea
22 Greava
23 Pleasa
24 Corcea
25 Gramaticova
26 Nevesca
27 Vlahoclisura
28 Veria
29 Xirolivadi
30 Cutali
31 Deniscu
32 Samarina
33 Palioseli
34 Giurgea
35 Băiasa
36 Turia
37 Aminciu

Map 4

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Aromunischer Sprachatlas. Atlasul lingvistic aromân* (*AliA*)

Question

79: *ĉápă*
171: *ḱiĉór*

Map 5

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)

Wolfgang Dahmen, Johannes Kramer, *Aromunischer Sprachatlas. Atlasul lingvistic aromân (AliA)* Map 3
Question 17: *curcubeu*

Map 6

BDD-V2590 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:56:10 UTC)